

PROJEKTAS „KUR KELIAUJA ATLIEKOS? SUŽINOK IR PAPASAKOK!“

Nr. VP3-1.4-AM-09-K-02-044

DALOMOJI MEDŽIAGA PEDAGOGŲ SEMINARUI

PAGRINDINĖS SĄVOKOS:

Atliekos – medžiaga ar daiktas, kurių turėtojas atsikrato, ketina ar privalo atsikratyti. Tai medžiagos ar iš jų pagaminti gaminiai, netinkami tolimesniam naudojimui pagal jų tiesioginę paskirtį.

Atliekų turėtojas – atliekų darytojas (asmuo, dėl kurio veiklos susidaro atliekos) arba asmuo, turintis atliekų.

Atliekų tvarkymas – atliekų surinkimas, vežimas, naudojimas ir šalinimas, šių veiklų organizavimas ir stebėseną, šalinimo vietų vėlesnė priežiūra, įskaitant, kai minėtus veiksmus atlieka prekiautojas atliekomis ar tarpininkas.

Atliekų surinkimas – atliekų paėmimas iš atliekų turėtojų, įskaitant rūšiuojamąją atliekų surinkimą ir parengiamąjį laikymą iki atliekų surinkimo įrenginiuose, kuriuose atliekos iškraunamos, kad jas galima būtų paruošti pervežti į atliekų naudojimo ar šalinimo įrenginius.

Atliekų rūšiavimas jų susidarymo vietoje – atliekų atskyrimas jų susidarymo vietoje atsižvelgiant į jų rūšį ir pobūdį, siekiant jas atskirai surinkti.

Atliekų perdirbimas – atliekų naudojimo veikla, kai atliekas sudarančios medžiagos perdirbamos į tos pačios ar kitos paskirties produktus ar medžiagas.

Komunalinės atliekos – buitinės (buityje susidarančios) atliekos ir kitokios atliekos, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas.

Komunalinių atliekų tvarkymo sistema – organizacinių, techninių ir teisinių priemonių visuma, susijusi su savivaldybių funkcijų įgyvendinimu atliekų tvarkymo srityje.

Sąvartynas – atliekų šalinimo įrenginys ant žemės ar žemėje (po žeme). Sąvartynams taip pat priklauso atliekų šalinimo įrenginiai, kuriuose atliekų darytojas šalina savo atliekas jų susidarymo vietoje, ir nuolatiniai (veikiantys ilgiau negu vienus metus) įrenginiai, naudojami laikinai laikyti atliekas, išskyrus įrenginius, kuriuose atliekos iškraunamos, kad būtų paruoštos toliau pervežti naudojimui, pradiniam apdorojimui ar šalinimui; įrenginiai, kuriuose atliekos laikomos iki naudojimo ar pradinio apdorojimo trumpiau negu trejus metus, ir įrenginiai, kuriuose atliekos laikomos iki šalinimo trumpiau negu vienus metus.

ATLIEKŲ SĄVOKOS SAMPRATA. ATLIEKŲ RŪŠYS. ATLIEKŲ TVARKYMO BŪDAI IR PRIORITETA

Atliekų tvarkymo įstatyme (1998 m. birželio 16 d. Nr. VIII-787) atliekos apibrėžiamos kaip medžiagos ar iš jų pagaminti gaminiai, netinkami tolimesniam naudojimui pagal jų tiesioginę paskirtį.

ATLIEKŲ KLASIFIKACIJA

1. Pagal prigimtį, poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai:

nepavojingos;

pavojingos (buityje susidarančios pavojingos atliekos: galvaniniai elementai, akumuliatoriai, buitinės chemijos produktai, lakų, dažų, skiediklių atliekos, cheminėmis medžiagomis užteršta pakuotė ir medžiagos, naudoti tepalai, tepalų filtrai; naftos produktais užterštos pašluostės ir

medžiagos, dienos šviesos lempos ir kitos gyvsidabrio turinčios atliekos, agrochemijos atliekos (trąšos, pesticidai).

inertines.

3. Pagal atliekas sudarančias medžiagas:

popieriaus ir kartono;

stiklo;

plastiko;

metalo (juodas, spalvotas);

medienos;

gumos ir odos;

tekstilės;

augalinės kilmės (žolė, lapai);

maisto ir pan.

2. Pagal susidarymo šaltinį:

komunalinės;

statybos ir griovimo;

gamybos;

žemės ūkio.

Kaip rodo statistikos duomenys, Lietuvoje visų surenkamų atliekų kiekio 90% sudaro komunalinės atliekos, tai yra atliekos, kurios surenkamos iš gyventojų.

KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ RŪŠIS	APIBŪDINIMAS	KAIP IR KUR GALIMA MESTI
Antrinės žaliavos	Perdirbti tinkamos atliekos: stiklas, plastikas, metalai, popierius ir kartonas. Perdirbti tinkamos iš jų gautos medžiagos.	Galima išmesti į antrinių žaliavų kontenerius arba pristatyti į rajono atliekų priėmimo punktus, didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles.
Buityje susidarančios pavojingos atliekos	Namų ūkyje susidarančios atliekos, pasižyminčios viena ar keliomis pavojingumą lemiančiomis savybėmis ir atitinkančios pavojingų atliekų apibrėžimą: galvaniniai elementai, akumulatoriai, buitinės chemijos produktai, lakų, dažų, skiediklių atliekos, cheminėmis medžiagomis užteršta pakuotė, panaudoti tepalai, tepalų filtrai ir kitos naftos produktų atliekos, gyvsidabrio turinčios atliekos bei kitos pavojingos atliekos, susidarančios buityje.	Surenkamos apvažiavimo būdu arba pristatomos į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles. Senos baterijos yra surenkamos ir pardavimo vietose.
Didelio gabarito atliekos	Stambūs buitės apyvokos daiktai: baldai, dviračiai, langai, durys ir kt.	Surenkamos apvažiavimo būdu arba pristatomos į rajono atliekų priėmimo punktus bei didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles.

Žaliosios atliekos	Žaliųjų teritorijų tvarkymo atliekos (šakos, lapai, žolė, daržovių ir vaisių atliekos) ir kitos panašios kilmės atliekos, kurias galima kompostuoti namudiniu būdu, bei virtuvės atliekos.	Gyventojai gali patys kompostuoti arba pristatyti į rajoninius atliekų priėmimo punktus, vežti į kompostavimo aikšteles.
Buitinio remonto atliekos	Buitinio remonto ir smulkių statybų bei griovimo, vykdomų ūkio būdu (be statinių projektų, suderintų Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka).	Vežti į rajono atliekų priėmimo punktus ar didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles.
Buityje susidarančios elektros ir elektroninės įrangos atliekos	Buitinė technika, kompiuteriai ir jų priedai, įvairūs elektroniniai įrenginiai, kuriems funkcionuoti reikalinga elektros srovė. Šių atliekų negalima ardyti, nes daugelyje buitinių priedų yra pavojingų medžiagų, kurios gali pasklisti aplinkoje.	Surenkamos apvažiavimo būdu arba pristatomos į rajono atliekų priėmimo punktus bei didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles.
Naudotos lengvųjų automobilių padangos	Nebetinkamos naudoti lengvųjų automobilių padangos.	Surenkamos apvažiavimo būdu arba pristatomos į rajono atliekų priėmimo punktus, didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles.
Mišrios komunalinės atliekos	Likusios po rūšiavimo komunalinės atliekos. Į mišrių komunalinių atliekų konteinerius griežtai draudžiama mesti : aukščiau išvardintas atliekas, žemės gruntą, statybos ir griovimo atliekas, skystas atliekas, gamybines, degančias ar karštas atliekas (pelenus).	Surenkamos konteneriais pagal nustatytą grafiką.

42 proc. Lietuvoje susidarančių komunalinių atliekų sudaro biologiškai skaidžios (virtuvės) atliekos, 14 proc. – popierius ir kartonas, po 9 proc. – plastikas ir stiklas, po 4 proc. – tekstilė, bei statybos ir griovimo atliekos, 3 proc. – metalas, 2 proc. – mediena, 1 proc. – oda, guma ir 12 proc. – kita.

Siekiant efektyviai sutvarkyti minėtas atliekas, Lietuvoje vadovaujamasi ES nustatyta atliekų tvarkymo hierarchija (principais):

Atliekų vengimas. Pagrindinis tikslas – vengti atliekų susidarymo, mažinti susidarančių ir nenaudojamų atliekų kiekį, neigiamą poveikį aplinkai ir visuomenės sveikatai, kenksmingų medžiagų kiekį medžiagose ir produktuose.

Atliekų pakartotinis panaudojimas. Naudojant atliekas pakartotinai, produktai, ar jų dalys, kurie jau laikomi atliekomis, juos sutvarkius, išvalius ar sutaisius vėl naudojami tuo pačiu tikslu, kuriam buvo sukurti. Pavyzdžiui, seni drabužiai yra persiuvami, sugedusių buitinės technikos prietaisų detalės yra panaudojamos kitų prietaisų remontui, senų baldų detalės panaudojamos kitų baldų gamybai ir t. t. Taip mažinama aplinkos tarša, taupomi ištekliai, gamybos sąnaudos būna santykinai nedidelės, nes atliekų nereikia arba beveik nereikia apdoroti.

Perdirbimas. Naudoti atliekas tos pačios arba kitos paskirties produktams ar medžiagoms gaminti ir taip mažinti gamtinių ir kitų išteklių naudojimą. Pavyzdžiui, iš stiklo duženų liejami nauji stiklo gaminiai, iš makulatūros gaminamas popierius ir kartonas, o statybų ir griovimo atliekos (akmenys, skalda, žvyras, smėlis) naudojamos statybose ar tiesiant kelius. Čia ypač svarbus yra atliekų rūšiavimas.

Atliekų panaudojimas energijai išgauti. Komunalinių atliekų sąvartynuose iš biologiškai skaidžių atliekų galima išgauti biodujas, kurios gali būti naudojamos kaip atsinaujinantis energijos šaltinis. Susidariusios dujos sąvartynuose yra surenkamos, tinkamai apdorojamos ir panaudojamos elektros ir šilumos energijai gauti.

Saugus atliekų šalinimas ir saugojimas sąvartyne. Siekiama, kad į komunalinius sąvartynus patektų kuo mažiau atliekų, nes sąvartynai užima labai dideles teritorijas, dako kraštovaizdį, netinkamai įrengti sąvartynai kelia pavojų aplinkai bei žmonėms. Tad į sąvartynus turi patekti tik tos atliekos, kurių daugiau neįmanoma perdirbti ir daugiau netinka jokiam naudojimui.

Sąvartynai yra dvejų tipų: pavojingų ir nepavojingų atliekų sąvartynai. Gyventojų komunalinės atliekos patenka į nepavojingų atliekų sąvartyną.

Siekiant sėkmingai vadovautis minėtais atliekų tvarkymo principais, Lietuvoje yra sukurta atliekų tvarkymo sistema, kurios pagrindinis prioritetas – atliekų kiekio mažinimas.

ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMA LIETUVOJE IR KITOSE ŠALYSE. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMA ŠIAULIŲ REGIONE.

Siekiant įgyvendinti ES keliamus aplinkosaugos reikalavimus, Lietuvoje buvo sukurta atliekų tvarkymo sistema, kurią sudaro komunalinių atliekų tvarkymo sistema ir gamybos bei kitos ūkinės veiklos atliekų tvarkymo sistema. Bendrąja prasme ši sistema apima atliekų **surinkimą, pervežimą, apdirbimą, perdirbimą ir pašalinimą.**

Remiantis LR vietos savivaldos įstatymu, komunalinių atliekų tvarkymo sistemų diegimas, antrinių žaliavų surinkimo ir perdirbimo organizavimas, sąvartynų įrengimas ir eksploatavimas yra savarankiškoji savivaldybių funkcija.

Pagal Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą, savivaldybės, taikydamos įvairius atliekų surinkimo būdus ir priemones, privalo užtikrinti, kad jų valdomose komunalinių atliekų tvarkymo sistemose asmenims rūšiuojant atliekas jų susidarymo vietose atskirai būtų surenkamos šios komunalinės atliekos: antrinės žaliavos (tinkamas perdirbti popierius, stiklas, plastmasė, metalas), buityje susidarančios pavojingos atliekos, didžiosios atliekos, žaliosios atliekos, buitinio remonto atliekos, buityje susidarančios elektros ir elektroninės įrangos atliekos, naudotos lengvųjų automobilių padangos, mišrios komunalinės atliekos.

Lietuvoje atliekų tvarkymo sistema vadovaujasi pagrindiniais principais: „Teršėjas moka“ ir „Visų sąnaudų padengimo“ principu.

Principas „Teršėjas moka“ reikalauja, kad atliekų tvarkymo išlaidas apmokėtų atliekų turėtojas ir medžiagų ir gaminių, dėl kurių naudojimo susidaro atliekos, gamintojas arba importuotojas. Tuo tikslu savivaldybėse įvedama vietinė rinkliava.

Rinkliava – tai savivaldybės sprendimu nustatytas privalomasis mokestis, kurį turi mokėti visi komunalinių atliekų turėtojai, besinaudojantys savivaldybės organizuojama komunalinių atliekų tvarkymo sistema. Įvedant rinkliavą, įgyvendinamas „Visų sąnaudų padengimo“ principas, t.y. vietinės rinkliavos dydžiai turi būti nustatomi tokiu būdu, kad surinktos lėšos dengtų suplanuotas regiono atliekų tvarkymo sistemos organizavimo, eksploatacijos, plėtros ir administravimo sąnaudas.

Taip pat vadovaujamasi ir kitais principais:

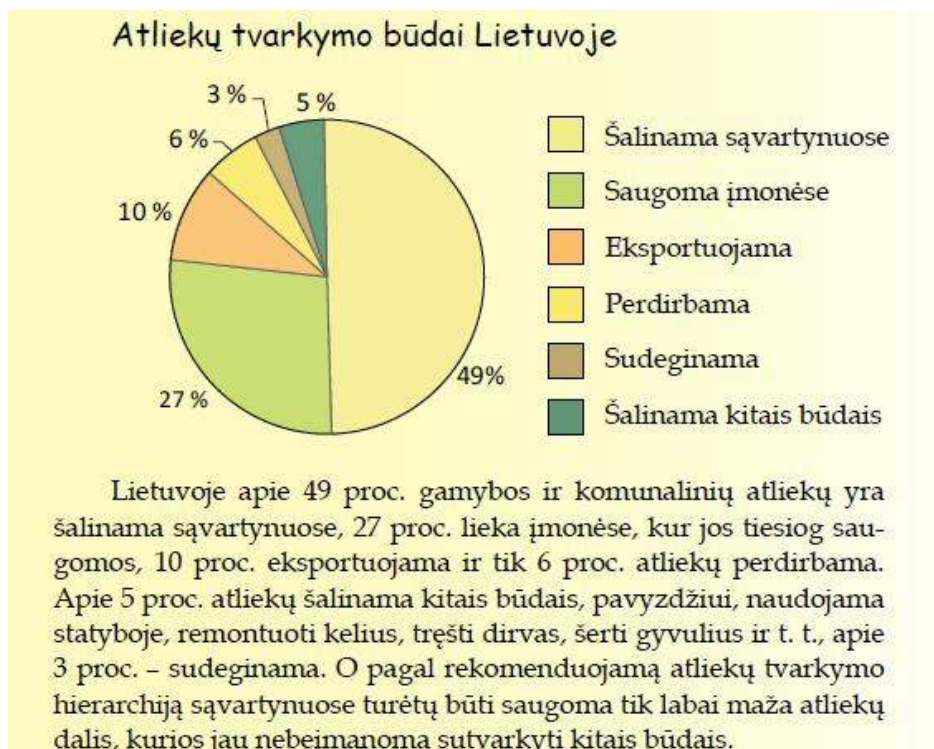
„**Artumo principas**“ – siekiama, kad mišrios komunalinės atliekos būtų naudojamos, o netinkamos perdirbti ar kitaip naudoti atliekos būtų šalinamos atitinkamai viename iš artimiausių tinkamai įrengtame atliekų naudojimo ar šalinimo įrenginyje.

„**Visuotinumio principas**“ – viešojo komunalinių atliekų tvarkymo paslauga turi būti pasiūloma ir teikiama visiems komunalinių atliekų turėtojams.

„**Savarankiškumo principas**“ – neturint galimybės atliekas šalinti Lietuvoje, svarstoma galimybė atliekas šalinti, o mišrias atliekas naudoti ES esančiuose įrenginiuose.

„**Techninio galimumo ir ekonominio gyvybingumo principas**“ – kuriant ir plėtojant atliekų tvarkymo infrastruktūrą, turi būti įvertintos techninės ir ekonominės galimybės.

Šalyje taikomi anksčiau minėti pagrindiniai penki atliekų tvarkymo būdai, kurie atskleidžia dabartinę Lietuvos atliekų tvarkymo hierarchiją nuo labiausiai pageidautino atliekų tvarkymo pasirinkimo iki mažiausiai pageidautino. Tačiau pateikta atliekų tvarkymo hierarchija parodo ir Lietuvos tikrąją atliekų tvarkymo situaciją, kur yra aiškiai matoma, kad didžiausią tvarkymo būdų dalį sudaro mažiausiai pageidautini tvarkymo būdai.

Kasmet Lietuvoje susidaro apie 3 mln. tonų įvairių atliekų, beveik pusė jų, t. y. apie 1,5 mln. tonų, – nerūšiuotos komunalinės atliekos, kurios patenka į sąvartynus. Statistika rodo, kad per metus šalyje vienam gyventojui atitenka apie 400 kg atliekų.

Olandijoje per metus vienam gyventojui tenka maždaug 625 kg buitinių atliekų, Danijoje – 850 kg, Vokietijoje – 600 kg. Šie skaičiai džiugintų, tačiau minėtose šalyse net 70 proc. atliekų yra

išrūšiuojama bei perdirbama, o Lietuvoje tik 10 proc. komunalinių atliekų panaudota antrinei žaliavai, visos kitos patenka į sąvartynus.

Minėtose šalyse dominuoja atvirkštinė statistika – tik apie 9 proc. nerūšiuotų komunalinių atliekų patenka į sąvartyną. Švedijoje sėkmingai sukurta atliekų deginimo sistema, o Vokietijoje ir Danijoje ypač didelis dėmesys skiriamas atliekų rūšiavimui ir perdirbimui. Vokietijoje didelis dėmesys skiriamas būtent biologiškai skaidžių (žaliųjų) atliekų surinkimui, tam tikslui sėkmingai veikia net 66 mechaninio biologinio apdorojimo įrenginiai, bei yra 73 deginimo įrenginiai, kuriuose išgaunamas kuras.

Danijoje ypač didelis dėmesys skiriamas pirminiam atliekų rūšiavimui, gyventojai skatinami įvedant diferencijuotą rinkliavą, kuri skatina gyventojus kuo mažiau atliekų šalinti sąvartyne. Minėtose šalyse, kaip ir Lietuvoje dominuoja konteinerinė atliekų surinkimo sistema, tačiau kaip rodo pavyzdžiai, Lietuvoje šią sistemą būtina tobulinti.

KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMA ŠIAULIŲ REGIONE

Šiaulių miesto bei Akmenės, Joniškio, Kelmės, Pakruojo, Radviliškio ir Šiaulių rajonų savivaldybės, siekdamos palengvinti bendradarbiavimą Šiaulių apskrityje kuriant vieningą regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, 2002 m. birželio 25 d. įsteigė pelno nesiekiančią viešąją įstaigą Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centrą (ŠRATC).

Pagrindinis ŠRATC veiklos tikslas – šiuolaikiškos, Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos aplinkosaugos standartus atitinkančios ir ekonomiškai efektyvios vieningos regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos Šiaulių apskrityje sukūrimas, jos funkcionavimo organizavimas, plėtojimas ir administravimas.

Savivaldybių ir ŠRATC iniciatyva, komunalinių atliekų turėtojams Šiaulių regione teikiamos komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos:

- mišrių komunalinių atliekų tvarkymas;
- antrinių žaliavų, įskaitant pakuočių atliekas, tvarkymas;
- žaliųjų atliekų tvarkymas;
- didžiųjų atliekų, įskaitant naudotas padangas, tvarkymas;
- smulkaus buities remonto atliekų tvarkymas;
- elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymas;
- buities pavojingų atliekų tvarkymas.

Šiaulių regiono atliekų tvarkymo sistemos tikslai

Vadovaujantis ES aplinkosaugos reikalavimais, suteikiant regiono gyventojams atliekų tvarkymo paslaugas, keliamas pagrindinis tikslas – užtikrinti, kad viešojo komunalinių atliekų tvarkymo paslauga būtų visuotinė, geros kokybės, prieinama (įperkama) ir atitiktų aplinkos apsaugos, techninius-ekonominius ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimus. Tačiau pagrindinis tikslas - sumažinti į sąvartyną patenkančių atliekų kiekį.

Siekiant šio tikslo, stengiamasi skatinti atliekų turėtojus kompostuoti biologines atliekas namų ūkio sąlygomis, rūšiuoti antrines žaliavas, įskaitant pakuočių atliekas, ir biologines atliekas. Taip pat imamasi visų įmanomų priemonių, kad visiems regiono gyventojams būtų suteiktos sąlygos atliekų rūšiavimui.

Šiais metais ypač didelis dėmesys skiriamas individualių valdų gyventojams, siekiama aprūpinti žaliųjų atliekų surinkimo konteineriais, kompostavimo dėžėmis, konteineriais antrinėms žaliavoms surinkti.

Nuolat vykdoma teikiamų paslaugų kokybės stebėseną ir kontrolę, ieškoma sprendimų, kaip pagerinti sistemos veiklą.

Šiaulių regione komunalinėms atliekoms surinkti taikoma konteinerinė, apvažiavimo sistema ir patys gyventojai turi galimybę pristatyti atliekas į atliekų priėmimo punktus ar didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles bei kompostavimo aikšteles.

- Mišrioms komunalinėms atliekoms surinkti yra pastatyti bendro naudojimo bei individualūs konteineriai, iš kurių atliekos surenkamos pagal nustatytą grafiką.

Iš viso Šiaulių regione yra pastatyti 63868 vnt. konteinerių.

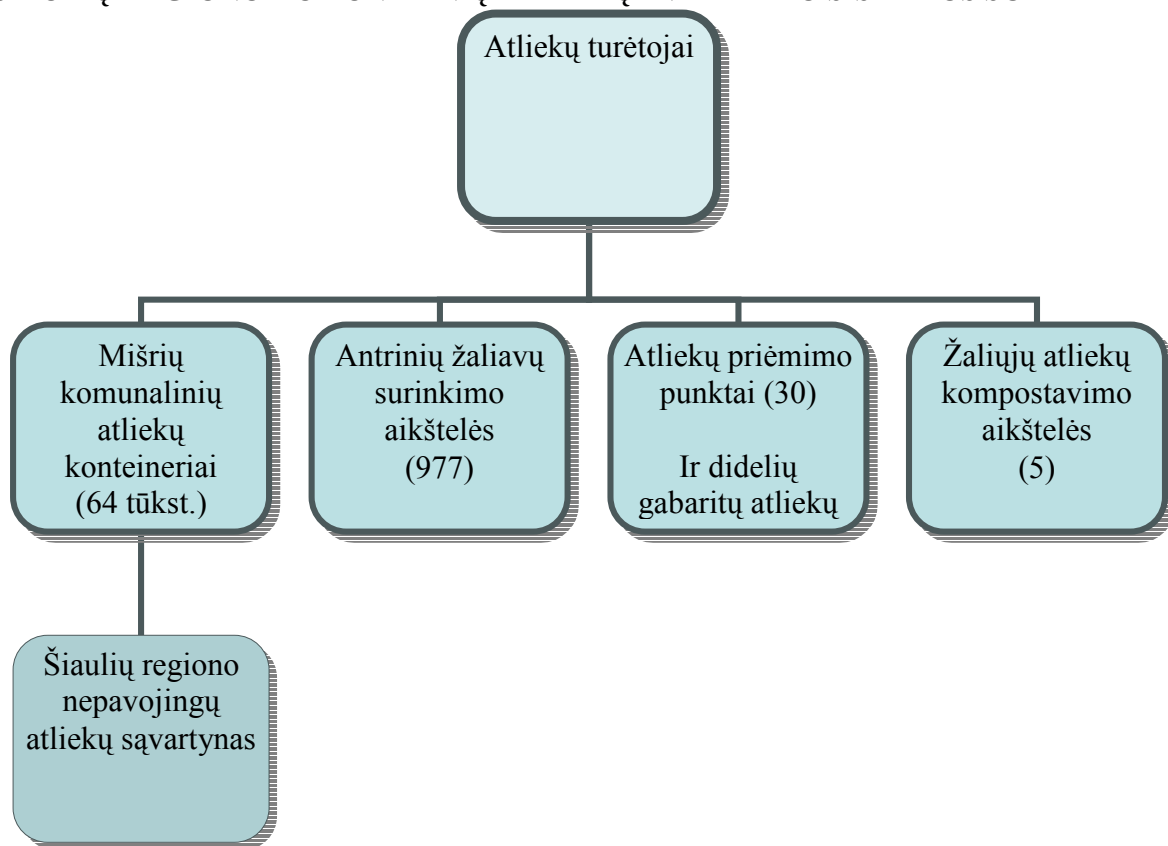
- Antrinės žaliavos renkamos konteineriais ir apvažiavimo būdu. Antrinės žaliavas gyventojai išrūšiuoja į stiklo, popieriaus/kartono, plastiko atliekų surinkimo konteinerius, kurie pastatyti tam spirtose aikštelėse.

Šiaulių regione yra iš viso 977 antrinių žaliavų konteinerių aikštelės, kuriose yra pastatyta 3119 konteinerių.

- Šiaulių regione didelių gabaritų, elektros, buities pavojingos, statybinės atliekos surenkamos atliekų surinkimo punktuose (APP) ir didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelėse. Minėtos atliekos surenkamos apvažiavimo būdu arba patys gyventojai gali atvežti į aikšteles.

Iš viso Šiaulių regione yra 30 atliekų priėmimo punktų ir jau pradeda veikti 9 didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelės.

ŠIAULIŲ REGIONO KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS SCHEMA

Į APP ir didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles vežamos:

- **Biologiškai skaidžios atliekos:** smulkios šakos, lapai, nupjauta žolė.
- **Medienos atliekos:** baldų ir kitų buityje naudotų daiktų medinės dalys.
- **Metalas:** konservų dėžutės, gėrimų skardinės, dangteliai ir kiti metaliniai buities daiktai.
- **Naudotos padangos:** lengvųjų automobilių (ne daugiau kaip keturios lengvųjų automobilių padangos per metus iš gyventojo), motociklų, dviračių padangos.
- **Plastmasė.**
- **Popierius.**
- **Stambiagabaritės atliekos:** baldai, langai, durys, dviračiai ir kitos didelių gabaritų atliekos.
- **Stiklas:** buteliai, stiklainiai, nereikalingi stiklo indai, stiklo duženos.
- **Statybos atliekos.**
- **Pavojingos atliekos:** galvaniniai elementai, akumuliatoriai, buitinės chemijos produktai, lakų, dažų, skiediklių atliekos, cheminėmis medžiagomis užteršta pakuotė ir medžiagos, naudoti tepalai, tepalų filtrai ir kitos naftos produktų atliekos, naftos produktais užterštos pašluostės ir medžiagos, dienos šviesos lempos ir kitos gyvsidabrio turinčios atliekos, agrochemijos atliekos (trąšos, pesticidai).
- Šiaulių regione susidarančios žaliosios atliekos priimamos ir tvarkomos regioninėje kompostavimo aikštelėje Kairiuose, tačiau artimiausiu metu regione pradės veikti dar 4 papildomos kompostavimo aikštelės.

Taip pat žaliąsias atliekas gyventojai gali mesti į tam skirtus konteinerius, bei kompostuoti namuose. Šiais metais regione individualių valdų gyventojams dalinami žaliųjų atliekų konteineriai bei kompostavimo dėžės, kad gyventojai namuose patys gamintųsi kompostą.

Į žaliųjų atliekų konteinerius ir kompostavimo aikšteles galima vežti ir mesti: nupjautą žolę, piktžolės, smulkintas šakas, šiaudus ir šieną, velėną, pjuvenas.

Į komposto dėžę metamos: virtuvės atliekos (vaisių ir daržovių liekanos, kiaušinių lukštai, arbatos pakeliai, kavos tirščiai, naminių graužikų natūralūs pakratai), sodo atliekos (lapai, nupjauta žolė, piktžolės, smulkintos šakos, šiaudai ir šienas, velėna, pjuvenos).

Kompostuoti nerekomenduojama: mėsos, žuvies, riebalų, kaulų, sergančius augalus, skerdienos atliekų, sauskelnių, laikraščių.

• Išrūšiuotas mišrias komunalines atliekas ir antrines žaliavas vežėjai, su kuriais yra sudarytos sutartys, veža į regioninį nepavojingų atliekų sąvartyną Aukštrakiuose, o perdirbimui tinkamas žaliavas pristato į antrinių žaliavų perdirbimo įmones.

Svarbu pabrėžti, kad į mišrių komunalinių atliekų konteinerį galima mesti tas atliekas, kurios netinkamos perdirbimui. Griežtai draudžiama mesti žaliąsias atliekas.

Šiaulių regiono nepavojingų atliekų Aukštrakių sąvartynas, užimantis apie 12 ha baigtas statyti 2007 m. ir nuo tų metų pradėtos į jį vežti atliekos. Planuojama, kad į sąvartyną Aukštrakiuose atliekos bus vežamos iki 2029 m. Šiuo metu jau baigiama užpildyti I-oji sąvartyno sekcija ir jau atidaryta II – oji, kurioje planuojama, kad bus sutalpinta apie 400 tūkst. tonų atliekų.

Prieš įrengiant naują, aplinkosaugos reikalavimus atitinkantį Šiaulių regiono nepavojingų atliekų sąvartyną Aukštrakiuose, Šiaulių regiono savivaldybėse uždare ir rekultivavo 14 sąvartynų ir 39 šiukšlynus. Pastarieji užėmė net 17 ha ploto. Šiuose sąvartynuose atliekų tvarkymas nebuvo kontroliuojamas, nebuvo vedama atliekų apskaita, kai kurie net įrengti savavališkai, nesilaikant jokių aplinkos apsaugos reikalavimų, sąvartynai buvo įrengti netoli miestų, miestelių, gyvenviečių.

Tai kėlė realų taršos pavojų aplinkai, todėl dėtos visos pastangos, kad Šiaulių regione veiktų tik vienas ES aplinkos saugos reikalavimus atitinkantis sąvartynas.

Šiaulių regiono atliekų tvarkymo sistema paremta principu „**Teršėjas moka**“. Įgyvendinant šį principą, visose Šiaulių regiono savivaldybių teritorijose vietinė rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą įvesta 2007-2008 m. Vietinę rinkliavą už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą Šiaulių regiono savivaldybėse administruoja ŠRATC.

Šiuo metu Šiaulių miesto ir Šiaulių rajono gyventojai per metus moka 56 Lt, kitų Šiaulių regiono savivaldybių gyventojai – 60 Lt vietinę rinkliavą už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą.

Mokėdami miesto ar rajono savivaldybės nustatytą rinkliavą, gyventojai ir įstaigos turi galimybę naudotis regionine komunalinių atliekų tvarkymo sistema: jie aprūpinami konteineriais, gali naudotis atliekų priėmimo punktais ir atliekų rūšiavimui skirtomis konteinerinėmis aikštelėmis, atliekų surinkėjui nemokamai perduoti buitines, pavojingas, didžiąsias ir kitas atliekas. Surenkamos lėšos taip pat padengia kai kurias atliekų tvarkymo išlaidas, pavyzdžiui, nerūšiuotų atliekų surinkimo, dalį antrinių žaliavų tvarkymo ir atliekų šalinimo sąvartynuose.

Namų ūkiui įmoka už atliekų tvarkymą nustatoma pagal name ar bute priregistruotų asmenų skaičių. Žinant faktinį gyventojų skaičių bei atliekų tvarkymo išlaidas, šis įmokos apskaičiavimo būdas yra gana tikslus. Tie, kurie išvyksta iš gyvenamosios vietos ilgesniam nei 30 dienų laikotarpiui, gali būti atleisti nuo rinkliavos. Tereikia į Rinkliavos skyrių kasmet pristatyti tai įrodančius dokumentus: pavyzdžiui studento pažymėjimo ar pažymos, kad išvykstama darbo reikalais, originalą.

Juridiniams asmenims rinkliavos dydis apskaičiuojamas, vadovaujantis metinėmis atliekų susikaupimo normomis ir parametrais pagal veiklos pobūdį.

Kas sudaro rinkliavos kainą Šiaulių regione?

1. Komunalinių atliekų surinkimo ir transportavimo sąnaudos - mokėjimai už vežėjų paslaugas.

2. Regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sąnaudos – Šiaulių regiono nepavojingų atliekų sąvartyno eksploatavimas; atliekų surinkimo punktų, aikštelių priežiūra ir eksploatavimas ir kt.

3. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo sąnaudos.

4. Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą administravimo sąnaudos.

ŠIAULIŲ REGIONO ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS PRIVALUMAI IR TRŪKUMAI

PRIVALUMAI	TRŪKUMAI
Visuotinės vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų tvarkymą įgyvendinimas ir atliekų tvarkymo paslaugos teikimas kiekvienam rinkliavos mokėtojui užtikrina, kad visos Šiaulių regione susidariusios komunalinės atliekos yra surenkamos ir sutvarkomos (paslauga teikiama 99 proc. gyventojų).	Esama vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą nustatymo tvarka neskatina atliekų turėtojų mažinti komunalinių atliekų susidarymo ir daugiau atliekų rūšiuoti. Nėra taikomos diferencijuotos įmokos už nerūšiuotų komunalinių atliekų ir išrūšiuotų antrinių žaliavų (bent tokiu kaip popierius ir kartonas, metalas, plastikas ir stiklas) surinkimą ir tvarkymą. Vidutinis vietinės rinkliavos mokėtojų mokumas siekia 70 proc.
Visos mišrios komunalinės atliekos šalinamos ES aplinkosauginius reikalavimus	Didžioji dalis komunaliniu atlieku (apie 90 proc. nuo susidarančių) patenka į sąvartyną, nes

atitinkančiame regioniniame nepavojingų atliekų sąvartyne Aukštakiuose. Sąvartynuose išsiskiriančios dujos bus panaudotos šilumos ir elektros gamybai, tokiu būdu mažinant šalinimo neigiamą poveikį aplinkai.	mažėja gyventojų rūšiuojamų antrinių žaliavų kiekiai. Gamybos procesuose susidaranti atliekos dažnai patenka į mišrių komunalinių atliekų srautą ir tai didina bendrus komunalinių atliekų kiekius regione.
Sukurtas tankus antrinių žaliavų surinkimo aikštelių tinklas bei komunalinės atliekos renkamos atskirais srautais, pvz., žaliosios, didelių gabaritų, elektros ir elektroninės įrangos atliekos.	Praktiškai atskirai nerenkamos buities pavojingos atliekos, kurios turi didžiausią neigiamą poveikį visuomenės sveikatai ir aplinkai.
Pradėtas įgyvendinti ES finansuojamas projektas biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrai Šiaulių regione sukurti; įrengtos didelių gabaritų surinkimo aikštelės, žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelės.	Stringa vykdomi projektai.

Šiaulių regione ypač aktuali yra atliekų vengimo, rūšiavimo problema.

Per praėjusius metus iš Pakruojo rajono iš viso surinkta apie 7 tūkst. tonų atliekų, kurios sudaro 7% visos atliekų sumos. Daugiausia atliekų Šiaulių regione surinkta iš Šiaulių miesto – net 41 proc. bendro kiekio.

Šiaulių regione 2012 metais iš viso surinkta 1709,19 t antrinių žaliavų, o tai sudaro tik 1,5 proc. visų surinktų atliekų.

96 % surinktų antrinių žaliavų kiekio sudaro žaliavos, surinktos iš gyventojams skirtų bendro naudojimo antrinių žaliavų konteinerių, o likę 4% - iš APP.

Kaip rodo praėjusių metų statistika, daugiausia regione išrūšiuojama stiklo ir mišraus popieriaus, o mažiausia – plastiko.

Lyginant Šiaulių regioną pagal savivaldybes, pažangiausi rūšiuotojai yra Šiaulių miesto gyventojai, o mažiausiai atliekas rūšiuoja – Pakruojo rajonas.

Pakruojo rajone daugiausia išrūšiuojama taip pat stiklo ir mišraus popieriaus, o polietileniniai maišeliai metami į mišrių komunalinių atliekų konteinerį.

Tad pagrindinis ŠRATC uždavinys – skatinti gyventojus rūšiuoti antrines žaliavas. Neatsakingas antrinių žaliavų rūšiavimas nesuteikia galimybės įgyvendinti ES numatytos atliekų tvarkymo hierarchijos, kurioje aukščiausia siekiamybė – atliekų vengimas. Vienas iš būdų išspręsti šią problemą – diferencijuotos rinkliavos įvedimas. Reikėtų vadovautis principu, kas daugiau išrūšiuoja antrinių žaliavų - tas moka mažiau. Šiuo metu savivaldybės svarsto šią galimybę, tačiau reikia laiko, kad ši sistema pradėtų sėkmingai funkcionuoti.

Pastaraisiais metais Šiaulių regione taip pat aktualus yra biologiškai skaidžių atliekų tvarkymas. ES direktyvoje numatyta, kad į sąvartyną gali patekti per pusę mažiau žaliųjų atliekų negu buvo 2000 metais, o iki 2020 metų kiekis privalo mažėti iki 30 proc.

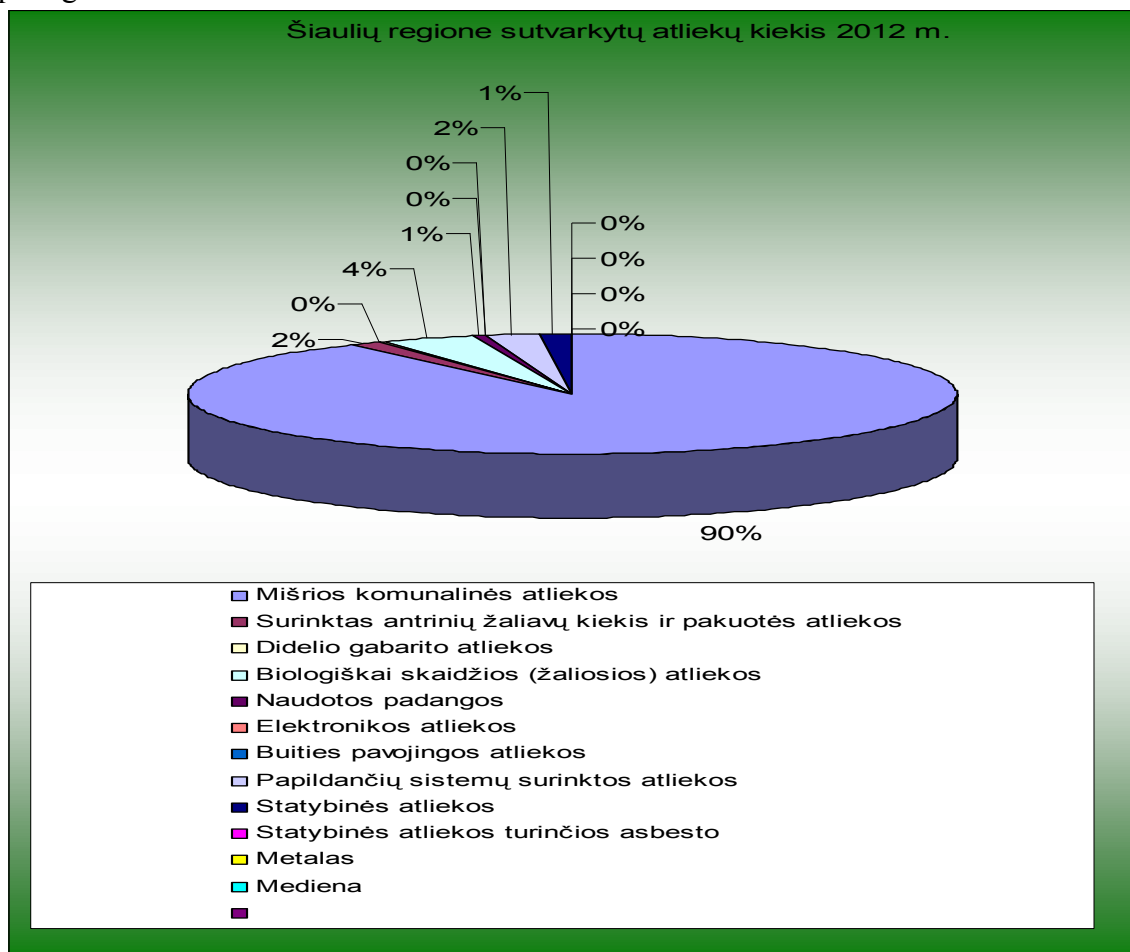
Šiaulių regione į nepavojingų atliekų sąvartyną patenka apie 2 tūkst. tonų žaliųjų atliekų. Daugiausia praėjusiais metais atvežta iš Radviliškio rajono ir Šiaulių miesto, o iš Pakruojo rajono rudens sezonu buvo atvežta tik 8% viso į sąvartyną patenkančių žaliųjų atliekų kiekio.

Siekiant mažinti žaliųjų atliekų kiekį, patenkančių į sąvartyną, regione įrengiamos dar 4 žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelės, individualių valdų gyventojams dalijami žaliųjų atliekų konteineriai bei kompostavimo dėžės. Planuojama, kad Šiaulių regiono gyventojams bus išdalinta 22 733 vnt. konteinerių, ir tikimasi, kad iš gyventojų bus surinkti ir žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelėse sukompostuoti apie 8,8 tūkst. tonų atliekų. Taip pat jau yra įsigyta 15267 vnt. 600 litrų talpos kompostavimo dėžių, kurių dėka tikimasi sukompostuoti apie 13,7 tūkst. tonų atliekų.

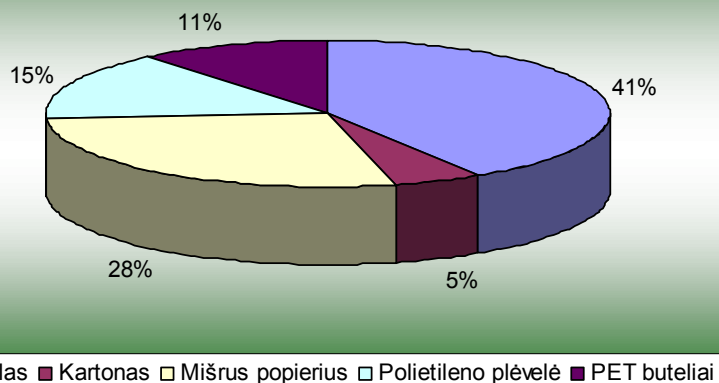
Pakruojo rajone numatyta išdalinti apie 1000 vnt. Kompostavimo dėžių ir pastatyti 3240 žaliųjų atliekų surinkimo konteinerius.

Ruošiamasi esamo Šiaulių regioninio atliekų sąvartyno teritorijoje pastatyti laikino rūšiavimo liniją, kurios dėka bus atskiriamos žaliosios atliekos, taip pat išrūšiuojamos antrinės žaliavos. Planuojama išrūšiuoti apie 35 tūkst. tonų mišrių komunalinių atliekų.

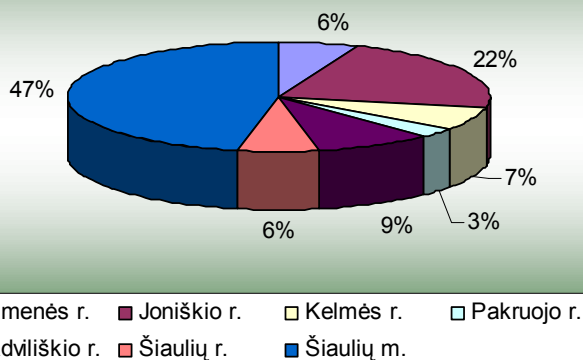
Tačiau pagrindinis būdas išspręsti atliekų tvarkymo problemas - gyventojų švietimas. Šiaulių regiono gyventojai privalo būti skatinami išmokti ne tik pagrindinius atliekų rūšiavimo principus, bet ir vadovautis atliekų tvarkymo taisyklėmis, bei įsisavinti savo, kaip atliekų turėtojų teises ir pareigas.

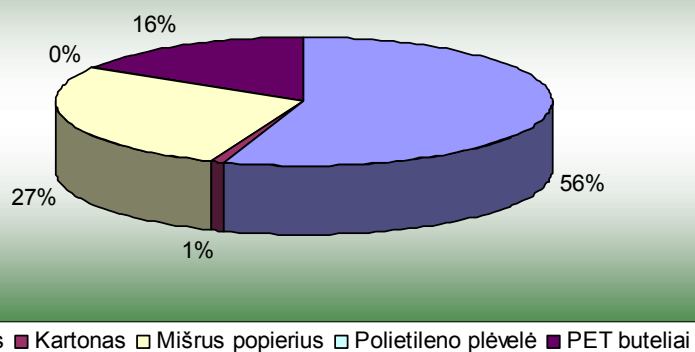
Antrinių žaliavų (tonomis) surinkimas Šiaulių regione 2012 m.

Gyventojų išrūšiuotos antrinės žaliavos (tonomis) Šiaulių regiono savivaldybėse 2012 m.

Gyventojų išrūšiuotos antrinės žaliavos (tonomis) Pakruojo rajone 2012 m.

ATLIEKŲ TURĖTOJŲ PAREIGOS IR TEISĖS

Statistikos departamentas yra paskaičiavęs, kad 1 Lietuvos gyventojas per metus išmeta 360 kg įvairiausių atliekų, o 4 asmenų šeima per metus – 1440 kg atliekų. Skaiciai dideli, todėl reikia susimąstyti, koku būdu mes galėtume mažinti atliekų kiekį ir jas atsakingai tvarkyti.

Remiantis Atliekų tvarkymo įstatymu (1998m., Nr. VIII-787), kiekvienas Lietuvos gyventojas yra „atliekų turėtojas“, kuris privalo atsakyti už savo veiksmus.

Tad kokios yra mūsų, kaip atliekų turėtojų, teisės ir svarbiausia – pareigos?

Atliekų turėtojai už mokamą vietinę rinkliavą naudojami savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo sistema, kuri yra regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalis. Jiems už sumokėtą rinkliavą pateikiamas reikalingas konteinerių skaičius, jie gali naudotis atliekų priėmimo punktais ir atliekoms rūšiuoti skirtomis konteinerinėmis aikštelėmis, atliekų surinkėjui perduoti buitines pavojingas, didžiasias atliekas, elektros ir elektroninės įrangos bei smulkaus buitės remonto atliekas, naudotas padangas.

Kiekvieno individualios privataus, daugiabučio namo buto, sodo, garažo, biuro valdos, esančios savivaldybės teritorijoje, savininkas ir/ar atsakingas nuomininkas yra atsakingas už gyventojų joje generuojamų atliekų patalpinių konteinerių aikštelėje ir rinkliavos mokėjimą pagal šių taisyklių reikalavimus.

Atliekų turėtojai (rinkliavos mokėtojai) pagal savivaldybės nustatytas komunalinių atliekų tvarkymo taisykles privalo:

- Rūšiuoti atliekas, t.y. atskirti popierių ir kartoną, stiklą, plastmasę, metalą, didžiasias, statybos ir griovimo, pavojingas, medicinines, bioskaidžias ir specifines atliekas; jei sudarytos sąlygos rūšiavimui.
- Atliekų turėtojai privalo naudotis atliekų surinkėjo pateiktais atliekų konteineriais.
- Komunalinių atliekų surinkimo konteineriai turi būti naudojami pagal paskirtį. Draudžiama į juos pilti žemės gruntą, statybos ir griovimo atliekas, chemines medžiagas, skystas atliekas, degančias ar karštas atliekas, želdynų atliekas.
- Draudžiama deginti konteineriuose esančias atliekas.
- Atliekų turėtojai privalo pasirūpinti, kad šiukšliavežės netrukdomai galėtų privažiuoti prie atliekų konteinerių.
- Mokėti vietinę rinkliavą ir laikytis nustatytų atliekų tvarkymo reikalavimų.
- Rinkliavos administratoriaus prašymu teikti visus duomenis, reikalingus vietinės rinkliavos dydžiui nustatyti ir tikslinti.
- Atsakyti už patalpintų jiems priskirtuose konteineriuose atliekų sudėtį bei konteinerių panaudojimą ne pagal šių taisyklių reikalavimus, t.y. nesilaikant atliekų rūšiavimo tvarkos, talpinant konteineriuose pavojingas atliekas ir pan.
- Atliekų turėtojai, prieš išmesdami komunalines atliekas į konteinerį, turi jas sudėti į maišelius.
- Draudžiama deginti atliekas, pilti jas ne į tam tikslui skirtus konteinerius.
- Draudžiama atliekas išmesti pamiškėse, pakelėse ar kitose tam neskirtose vietose.
- Draudžiama skystas atliekas išpilti į kanalizaciją.
- Draudžiama raustis konteineriuose, pilti į juos netaruotus pelenus.

Buityje susidarančių pavojingų atliekų (BPA) turėtojai privalo kiekvienos rūšies buityje susidariusias pavojingas atliekas (pvz.: galvaninius elementus, akumuliatorius, buitines chemijos produktus, lakus, dažus, skiediklių atliekas, cheminėmis medžiagomis užterštą pakuotę, panaudotus tepalus, tepalų filtrus, gyvsidabrio turinčias medžiagas ir kt.) sudėti atskirai į surinkėjo pateiktą tarą ir galinčias pakenkti žmonėms ir aplinkai atliekas nedelsiant atiduoti atliekų tvarkytojams (atliekų surinkimo paslaugas teikiančioms įmonėms).

Buityje susidarančias pavojingas atliekas atliekų surinkėjai ir vežėjai surenka periodiškai apvažiavimo būdu pagal nustatytą ir su administratoriumi suderintą grafiką, apie kuri atliekų turėtojai yra informuojami iš anksto ir viešai.

Atliekų turėtojai privalo **antrines žaliavas rūšiuoti** jų susidarymo vietose ir išmesti į atliekų surinkimo aikštelėse pastatytus atitinkamai rūšiai skirtus konteinerius: „STIKLAS, METALINĖ PAKUOTĖ“, „PLASTIKAS“, „POPIERIUS“.

Atliekų turėtojai **didžiausias atliekas** gali patys pristatyti į atliekų surinkimo punktą arba į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles.

Individualių valdų, daugiabučių namų kiemų teritorijų tvarkymo atliekos, įskaitant nukritusius medžių lapus, talpinamos į maišus ir/arba konteinerius, kuriuos atliekų surinkėjas ištuština, o surinktas atliekas pristato į administratoriaus nurodytą kompostavimo aikštelę.

Standartiniuose atliekų konteineriuose draudžiama kaupti komunalines atliekas, kurios netelpa į įprastus 110 litrų talpos maišus. Šios atliekos tvarkomos kaip didžiosios atliekos – pristatomos į atliekų priėmimo punktus ir (arba) atiduodamos atliekų surinkėjui, kuris jas surenka pagal nustatytą maršrutą, jeigu tai numatyta atliekų tvarkymo planuose ir atliekų turėtojams apie tai pateikta atitinkama informacija.

Atliekų turėtojams draudžiama į atliekų konteinerius mesti juos galinčius pažeisti daiktus, medžiagas ar chemikalus, t.y., sprogios ir cheminės medžiagos bei jų pakuotės, pavojingos buities atliekos, elektronikos atliekos, karštas šlakas, karšti pelenai, rūgštys, bazės, statybos ir griovimo atliekos (gruntas, akmenys, plytos), ilgesni nei 0,75 m daiktai, kitos panašios medžiagos ir daiktai.

Atliekų turėtojas atsako už individualaus konteinerio sugadinimą, nesusijusį su atliekų išpylimu ar įprastu susidėvėjimu, o už kolektyvinius konteinerius atsako atliekų surinkėjas.

Atliekų turėtojai privalo informuoti administratorių ir atliekų surinkėją bei vežėją, jeigu esamo konteinerių skaičiaus ar talpos nepakanka, kad konteineriai nebūtų perpildomi ir mišrios atliekos ar antrinės žaliavos neiškristų ant žemės.

Tad kiekvienas gyventojas, laikydamasis atliekų tvarkymo taisyklių, turi teisę į kokybišką atliekų išvežimą, šalinimą, priežiūrą.

Kadangi atliekų tvarkymo sistemoje gyventojas yra pagrindinis elementas, jam taip pat galioja pagrindiniai atliekų tvarkymo principai: atliekų vengimas, pakartotinis panaudojimas, perdirbimas (rūšiavimas), šalinimas sąvartyne.

1. Koku būdu galima išvengti atliekų ir prisidėti prie atliekų kiekio mažinimo:

- ✓ Perkant dideliais kiekiais – mažiname atliekų kiekį.
- ✓ Skaityk perkamų produktų etiketes. Nepirk, jei sudėtyje yra kenksmingų medžiagų – taip priversi gamintojus naudoti tik aplinkai palankias medžiagas
- ✓ Pirk prekes, pagamintas iš antrinių žaliavų – tuo skatinsi ir rūšiavimą, ir antrinių žaliavų perdirbimą.
- ✓ Stenkis pirkti prekes kartotinio naudojimo taroje – pvz., stiklinėje, o ne metalinėje.
- ✓ Venk dauginti atliekas – naudok tas pačias pakuotes, pvz.: patvarius plastikinius maišelius.
- ✓ Mažiau vartok netinkančių perdirbimui prekių, nes jos dažniausiai gaminamos iš nepalankių aplinkai medžiagų.
- ✓ Mažink nebūtiną produktų įpakavimą, ypač plastikinių maišelių. *Ar žinotai, kad pasaulyje per metus sunaudojama apie 1,2 trilijono plastikinių maišelių: po 300 kiekvienas suaugęs gyventojas, po 1 mln. maišelių per minutę. Kasmet per 100 000 paukščių, banginių, ruonių ir jūros vėžlių uždusina prekybos centruose naudojami plastikiniai maišeliai, su šiukšlėmis patekę į miškus ir vandens telkinius. Dar 200 000 jūros gyvūnų rimtai suserga, prariję polietileningus pirkinių maišelius dėl jų panašumo į plaukiančias medūzas.*

✓ Mes vartotojai – prekių ir paslaugų pirkėjai turime didžiulę įtaką atliekų sumažinimui - neįkliūkime į gamintojų “pinkles” (reklama, prekės “veidas”), rinkimės palankius aplinkai gaminius - taip skatinsime jų tobulinimą ir palaikysime švaresnę gamybą .

✓ Nenaudokite vienkartinių indų;

✓ Venkite maisto atliekų;

✓ Venkite popierinių rankšluosčių, o tualetinį popierių pirkite mažiau raštuotą.

Kaip gali ugdymo įstaigos prisidėti prie atliekų kiekio mažinimo? :

○ Ribokite naudojimąsi spaustuvu: spausdinimui išnaudokite abi popieriaus puses.

○ Kaupkite makulatūrą.

○ Naudokite perdirbtą popierių (rašomasis popierius perdirbamas net penkis kartus).

○ Naudokite perdirbimui tinkamą plastiką.

○ Naudokite pakraunamas baterijas.

○ Rūšiavimui skirtas atliekas šalinkite į tik tam skirtus konteinerius.

○ Kuo mažiau naudokitės kompaktiniais diskais, o jau nebetinkamus naudoti atiduokite perdirbimui.

Pakartotinis atliekų panaudojimas:

Dažnai atsiduriame tokioje situacijoje, kad įsigiję naują daiktą, ar tai būtų šaldytuvas, viryklė, ar tik nauja suknelė, nežinome kur dėti senus daiktus, ir dažniausiai priimame patį lengviausią sprendimą – išmetame. Tačiau tokiu būdu mes tik padidiname atliekų kiekį.

Teisingas sprendimas būtų – nereikalingų daiktų pakartotinis panaudojimas. Seną, tačiau vis dar veikiančią buitinę techniką galime atiduoti tam, kam jos reikia: dažnai naudotos buitinės technikos prireikia studentams, laikiniams nuomininkams, ar tiems, kas nori sutaupyti.

Senus žaislus, rūbus galima atiduoti į Caritą, kur juos išdalins vargstančiom šeimoms ar vaikų globos namams.

Ugdymo įstaigose galima reguliariai organizuoti „sendaikčių dieną“/„Mainų dieną“, kurios metu būtų galimybė atsikratyti atitarnavusiais ir nereikalingais daiktais.

Svarbiausia suprasti – kad daiktas gali dar būti naudingas.

Atliekų perdirbimas:

Pirmas ir pats svarbiausias žingsnis link atliekų perdirbimo yra **atliekų rūšiavimas**. Kaip buvo minėta anksčiau, Atliekų tvarkymo įstatyme yra nurodyta, kad gyventojai (atliekų turėtojai) privalo rūšiuoti atliekas. Tai galima įvardinti kaip pagrindinę mūsų pareigą ir atsakomybę. Tačiau statistika rodo, kad lietuviai, lyginant su kitomis ES šalimis, vangiai rūšiuoja atliekas. Į sąvartynus patenka didelis kiekis perdirbimui tinkamų žaliavų.

Kodėl reikia rūšiuoti atliekas:

- sukaupsime antrines žaliavas, iš kurių bus gaminami nauji produktai (išrūšiuotos popieriaus ir kartono atliekos virst higieniniu popieriumi, panaudoti plastiko maišeliai taps kitais maišeliais ar plastiko indais, surinkti stiklo buteliai bus perlydomi į naujus);
- sutaupysime gamtos išteklius ir energiją;
- sumažinsime atliekų patekimą į sąvartyną ir išsaugosime sveiką aplinką;
- išsaugosime sveiką aplinką;
- sumažinsime atliekų tvarkymo išlaidas.

Šiaulių regione atliekas galima rūšiuoti keliais būdais: antrines žaliavas išrūšiuoti į tam skirtus konteinerius, antrines žaliavas vežti į APP ir didelių gabaritų aikšteles ir ten išrūšiuoti į atitinkamus konteinerius.

Pagrindiniai atliekų rūšiavimo principai

- **Į stiklui skirtą konteinerį meskite:** butelius, stiklainius, nereikalingus stiklo indus, įvairaus dydžio stiklo duženas.

Į šiuos konteinerius negalima mesti: porceliano duženų, elektros lempučių ir dažais ar tepalais užterštos taros, ampulių, stiklinių vaistų buteliukų, keramikos šukių, veidrodžių, automobilių stiklų, lempų, armuoto stiklo bei stiklo lakštų. Nepamirškite stiklinę tarą prieš mesdami išplauti, reikia nuimti žiedelius, kamštelius ir foliją (popierinių etikečių pašalinti nebūtina).

- **Į plastikui skirtą konteinerį meskite:** plastikinius PET butelius (limonado, mineralinio vandens, alaus, aliejaus), indelius nuo padažų, majonezo, indų ploviklio, šampūno, polietileno plėvelę, kitą plastikinę pakuotę, žaislus, indus, gaminius ir „tetrapak“ pakuotes. Konservų dėžutes, skardines nuo gėrimų, aliuminio lėkštes ir kepimo skardas, metalinius dangtelius, dėžutes, visas kitas buityje susidarancias metalinės pakuotės atliekas.

Lengviausia perdirbti PET, HDPE, LDPE pakuotes - šiuos ženklus rasite išpaustus apatinėje pakuotės dalyje. Prieš mesdami į konteinerį PET butelius, nusukite kamštelius, nuimkite žiedelį, nes jie pagaminti iš kitos rūšies plastiko. Prieš metant suspausti ir užsukti kamštelį. Pasistenkite, kad pakuotės būtų kuo švaresnės.

Į konteinerius negalima mesti: tepalo bakelių, taros nuo dažų ir antifrizo ir riebaluotų indelių.

- **Į popieriui skirtą konteinerį meskite:** žurnalai, laikraščiai, pakavimo popierius, kartoninės dėžutės, gofruoto kartono dėžės, žurnalus ir kitus spaudinius [gali būti su sąvaržėlėmis, lipnia juostele]; lankstukus, vokus, skrajutes, spaudos ir rašomąjį popierių, knygas be kietų viršelių kartoninės gėrimų pakuotės (pieno, sulčių ir kitos).

Į popieriui skirtus konteinerius negalima mesti tapetų, servetėlių, popierinių nosinių ir rankšluosčių, pakelių nuo traškučių, blizgančio popieriaus, kalkinio ir riebaluoto popieriaus (pvz. dėžutės nuo picos). Laikraščiai ir kitoks popierius bei kartonas turi būti nepadengti plastikų, sausi ir švarūs, dėžutės - išlankstytos. Neperdirbami ir „tetrapakai“ (daugiasluoksnės pieno produktų ir sulčių pakuotės), nes jie daugiasluoksniai - susideda iš popieriaus, polietileno, kartono, folijos.

Atliekų rūšiavimo teikiama nauda:

STIKLO PERDIRBIMAS:

1 kg perdirbtų stiklo duženų duoda 1 kilogramą naujo stiklo. Gaminant stiklą iš duženų, sutaupoma apie 25 proc. energijos, 20 proc. sumažėja oro tarša, 50 proc. - vandens tarša. Stiklą galima perdirbti neribotą kiekį kartų. Perdirbto stiklo kokybė ne prastesnė, nei pagaminto iš pirminių žaliavų. Vieno stiklinio butelio perdirbimas sutaupo pakankamai energijos:

100 vatų elektros lemputei šviesti apie valandą laiko;

Kompiuteriui veikti 20 minučių;

Spalvotam televizoriui veikti 15 minučių;

Skalbimo mašinai veikti 10 minučių.

Tonos stiklo atliekų perdirbimas leidžia išvengti 315 kg anglies dioksido (CO₂) išmetimo į atmosferą.

PLASTIKO PERDIRBIMAS:

Vieno plastikinio butelio perdirbimas sutaupo pakankamai energijos 60 vatų elektros lemputei šviesti 6 valandas. Gaminant polietileninius pirkimo maišelius iš atliekų, energijos suvartojamas sumažėja dviem trečdaliais, vandens – 90 proc., o anglies dioksido (CO₂) patekimas į atmosferą – 2,5 karto. 1 kg perdirbtos plastmasės duoda apie 1 kg plastmasės žaliavos.

POPIERIAUS PERDIRBIMAS:

1 tona perdirbtų popieriaus atliekų išsaugo apie 17 medžių. sutaupoma 4.1 MW energijos, 27 000 litrų vandens.

METALO PERDIRBIMAS:

1 t perlydyto plieno sutaupo apie 1.5 t geležies rūdos. Ypač naudinga perdirbti aliuminio atliekas – kiekvienai tonai šio metalo sutaupoma 4 t boksitų ir net 95 proc. energijos. Aliuminio

perdirbimas (pavyzdžiui, alaus skardinės) ypač svarbus, nes šio elemento žaliava gamtoje - uoliena boksitas. Siekiant išgauti šią žaliavą, masiškai kertami atogrąžų miškai..

Netinkami atliekų tvarkymo būdai:

Atliekų šalinimas sąvartyne:

Tai yra žemiausias ir mažiausiai priimtinas atliekų tvarkymo principas. Pagal ES reikalavimus, į sąvartynus turėtų patekti tik tos atliekos, kurios yra netinkamos perdirbimui, tos, kurios lieka nuo rūšiavimo, tačiau Lietuvos patirtis rodo, kad didžioji dalis nerūšiuotų komunalinių atliekų patenka į sąvartynus. Šiaulių regione nuo 2007 metų veikia vienas nepavojingų atliekų sąvartynas Aukštakiuose. Vadovaujantis ES reikalavimais buvo uždaryti 14 senų sąvartynų ir 39 šiukšlynai. Sąvartynas įrengtas vadovaujantis ES aplinkosaugos reikalavimais, todėl čia kaupiamos atliekos yra saugiai saugomos. Tačiau tik nuo mūsų pačių priklauso, kaip greitai prisipildys sąvartynas ir kokios atliekos ten bus vežamos. Mūsų, kaip „atliekų turėtojų“ pareiga yra siekti, kad į sąvartyną patektų kuo mažesnis atliekų kiekis, o tai galima pasiekti laikantis anksčiau minėtų taisyklių ir pagrindinių atliekų tvarkymo principų. Ypač aktualu vengti, kad į sąvartyną nepatektų žaliųjų atliekų, kurios pūdamos išskiria nuodingas dujas.

- **Atliekų deginimas.**

Atliekų deginimas yra pavojingas sveikatai ir aplinkai. Deginant atliekas išsiskiria toksiškiausios kancerogeninės medžiagos – dioksinai, buranai. Taip pat nuodingos ir labai nuodingos dujos. Plastikines pakuotes, cheminėmis medžiagomis užterštas pakuotes, drabužius, batus, užterštą medieną, užterštą makulatūrą ir kitas atliekas deginti buityje griežtai draudžiama.

- **Atliekų užkasimas.**

Daugelis, užkasdami atliekas, tikimės, kad tokiu būdu paspartinsime jų suirimo laiką, tačiau tokiu būdu mes tik užteršiame dirvožemį. Lietaus vanduo per dirvą gali į gruntinius vandenis išplauti įvairias chemines medžiagas ir taip užteršti geriamąjį vandenį keliasdešimties kilometrų spinduliu. Cheminėmis medžiagomis gali užsiteršti augalų, gyvūnai ir taip per mitybos grandinę gali patekti ir į žmogaus organizmą.

- **Atliekų išpylimas į kanalizaciją ar įvairius vandens telkinius.**

Čia kalbama apie buitinę chemiją ir įvairias pramonines atliekas. Cheminėmis medžiagomis užteršus vandenį, tarša labai greitai pasklinda dideliu spinduliu, taip paveikdama išsisas gyvūnų organizmų grandis, taip pat ir žmogų.

- **Atliekų sandėliavimas.**

Įprasta, kad atliekas sandėliuoja pramoninės įmonės ir per tam tikrą laiką sukauptos atliekos atiduodamos tvarkyti. Tačiau dažnai matome, kad nuosavame kieme kaimynas „kaupia“ asbestinį šiferį, seną buitinę techniką, metalo laužą, kuriuose yra gyvybei pavojingų medžiagų. Tokios medžiagos ne tik savaime teršia aplinką, tačiau besijungdamos su oru, vandeniu, ar vienos su kitomis gali sudaryti itin pavojingus junginius, kurių poveikis gamtai ir žmogui gali būti katastrofiškas.

Tad regiono gyventojams ir atliekų tvarkymo sistemos dalyviams laikantis nustatytų atliekų tvarkymo taisyklių, vadovaujantis atliekų tvarkymo hierarchija, regione galima ir būtina pagerinti atliekų tvarkymo situaciją. Tik mūsų pačių dėka Šiaurės Lietuva gali tapti švaresnė ir saugesnė mūsų ir ateinančioms kartoms gyventi.